

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 12/30, p. 463-474

DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.12787>
ISSN: 1308-2140, ANKARA-TURKEY

Article Info/Makale Bilgisi

☞ **Referees/Hakemler:** Doç. Dr. Sezai BALCI – Dr. Serdar BULUT

This article was checked by iThenticate.

ZİYA GÖKALP VE YENİ HAYAT

Hatem TÜRK*

ÖZET

Kaynağı Avrupa olan, sanatta halka yönelme eğilimi, Osmanlı'da 19. yüzyılda başlamıştır. Ziya Gökalp ise hayatın tümünü içine alan bir bakışla “Yeni Hayat” felsefesini ortaya çıkarmıştır. Öncelikle dilde sadeleşme olarak görülen bu anlayış için Ömer Seyfettin, “Yeni Lisan” makalesini yazmıştır. Bu makalede “Yeni Hayat” felsefesi içinde yer alacak dil anlayışı ortaya konulmuştur. Ziya Gökalp, Selanik'teki arkadaşları, ülke çapında pek çok sanatçı ve aydın bu anlayışla eserler vermeye başlar. Bu felsefe Osmanlı'nın fikir zenginliğine katkı sağlarken yeni Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ni kuran kadroları da yetiştirmiş olur. Aynı zamanda yeni devletin temel prensipleri de bu anlayıştan doğar. Bu çalışmada edebiyatta halka yönelme anlayışının Osmanlı'daki kısa özeti üzerinde durulacak. Ziya Gökalp'in Selanik'te basın yayın yoluyla başlattığı “Yeni Hayat” felsefesi söz konusu edilecek ve bu anlamda “Yeni Felsefe” ve “Genç Kalemler” dergileri üzerinde durulacaktır. “Yeni Hayat”ın başka bir uygarlığı taklit etmek gibi bir anlayışı yoktur. Bu anlayış bütün birikimleriyle, tarihi ve kültürüyle halka odaklanmayı amaç edinmiştir. Öncelikle dil birliği sağlayacak aydınlar, sanatın gelişmekte olan iç yapısına çalışmak yerine insan ve sanat, halk ve sanat düzleminde eserler verecektir. Bu sayede sanatçı için de yaşanılan hayat önemli bir malzeme haline gelmiş olacaktır. Böylece zamanın bir gerekliliği olarak halka yönelik sanat ortaya çıkacaktır. Bu durum, sanatçının halktan yararlanmasını gerekli kılacak sanatçıyla halkın iletişimi de böylece kurulmuş olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Ziya Gökalp, Selanik, halk, “Yeni Hayat”

---

* Yrd. Doç. Dr., Giresun Üniversitesi. El-mek: hatemturk@hotmail.com

---

ZİYA GOKALP AND A NEW LIFE

ABSTACT

The tendency to turn to the public in art, whose foundation is based on Europe, started in the 19th century in the Ottoman Empire. However, Ziya Gökalp reveals the philosophy of "New Life" with a view that covers the whole of life. Ömer Seyfettin wrote the "New Language" for this understanding, which is seen as simplification on the ground first. In this article, the understanding of the language that will take place in the philosophy of "New Life" is put forward. Ziya Gökalp, friends in Salonika and many artists and intellectuals around the country start to give works with this understanding. While this philosophy contributes to the richness of the Ottoman opinion, it also educates the people who founded the new Turkish Republic. At the same time, the basic principles of the new state arise from this understanding. In this study, a brief summary of the Ottoman concept of turn to the public in literature will be discussed. The "New Life" philosophy that Gökalp initiated through the media in Salonika will be discussed and the "New Philosophy (Yeni Felsefe)" and "Young Pens (Genç Kalemler)" magazines will be emphasized. "Yeni Hayat" does not have the principle of copying another civilization. That philosophy aims at focusing on the public with its all background, history and culture. The intellectuals will firstly provide a common language and then they will write with the perspective of human and art, public and art, instead of practicing on internal structure of art. Therefore, life will be a great material for the artists. Thus, art leaning to the public will appear as a result of the necessities of time. That will make benefiting from the public essential for the artists and so the connection between the public and the artists will be set.

STRUCTURED ABSTRACT

In Tanzimat Reform Era, led by Şinasi, the tendency towards the people in poetry and prose, or thinking people as a target can be usually called "public orientation". Though that name had been stated differently in different eras, it developed into "Towards the Public" concept when it comes to Ziya Gökalp. Ziya Gökalp has an important role within the Party of Union and Progress (İttihat ve Terakki Cemiyeti) which made the Constitutional Monarchy II, composing a significant part of Towards the Public concept, a current issue. Previously stating his innovative opinions, Ziya Gökalp came to Salonika, the centre of the party and contributed to scientific movement of the members.

Ziya Gökalp in philosophy and art; Ali Canip, Mehmet Zekeriya, Nabizade Ahmet Hamdi in pres; Ömer Seyfettin in poetry developing in story have important places. In this respect, Ziya Gökalp desires to write poetry in the atmosphere of "New Language". The poetry aims at stopping the members of Fecr-i Âti who write in Servet-i Fünûn magazine in İstanbul and leading them towards this philosophy.

Ziya Gökalp puts forward the fact that Turkish literature must front the public and the West at the same time. However, he warns about the

---

Turkish Studies

tendency towards Europe and emphasises that the main target must be the public. The intellectuals who observe Europe in order to learn their own values will study on their own public after they learn the certain discipline. "What do the intellectuals have? What is there in public?" The intellectuals have civilization. The public have culture. Therefore, the two aims for going towards the public must be: 1. To get some cultural lessons from the public; 2. To bring civilization to the public.

Ziya Gökalp supported several innovations in Salonika, the centre of that public concept. He got the attention from the public with his essays in "Genç Kalemler" and "Yeni Felsefe Mecmuası" magazines. "Yeni Felsefe Mecmuası", published firstly on 15th August 1911, took the control of "New Life" percept born in Salonika. The frame of this percept was drawn in the article titled "Our Occupation and New Life", written on behalf of "Honourable Readers" by the Editors Commute of the magazine. According to this, "New Life means new economics, new family, new philosophy, new moral, new law, new politics, new developments". Briefly, changing the old life totally and founding a new concept of life are aimed.

Developing the country especially in politics, Party of Union and Progress has the aim of making big changes in cultural areas in order to make a radical change. In this respect, they invited Ziya Gökalp, who accepted Western culture and grew up within local culture, to Salonika and put him in the head of that new ideal concept. The aim of that formation called "New Life" by Ziya Gökalp and his friends and covering almost all areas of life is to get closer to the public initially. According to this idea, new developments will arise by means of the inspiration of the public and so the country will advance in the path of Western culture and civilization. Therefore, initially a new language prospect is adopted and is called "New Language". They themselves first wrote their works in this language and wrote letters to the intellectuals in İstanbul to invite them fort his new concept. That situation helped an important ideal richness in late Ottoman. New Life aimed at gathering the intellectuals with a common language and spreading their values to the public easily. As a second step, the fact that public values at a certain level would reach to the intellectuals and so to the state would help reaching modern civilization easily. Here the main aim was to obtain the value in public via intellectual who had a great background and to use it for the public and the state as well. Thereby, harmony between the public and the state would be achieved. In the beginning, serving for the "Ottomanism" or "Turkism", that concept transformed into "Populism" and "Nationalism" in new State of the Republic of Turkey. Besides, it can be said that giving up the option of Asian development model in 1920s and 1930s is the result of Ziya Gökalp's philosophy. That is because Ziya Gökalp wanted to pave the way for a development that is composed of state-intellectual-public and Mustafa Kemal Atatürk tried to apply it. Here, what is important is to find the value in itself, not to follow another culture.

Keywords: Ziya Gökalp, Salonika, public, New Life

Turkish Studies

Giriş

Türkiye’de Batılılaşma olgusunun önemli unsurlarından olan “halka yönelme” anlayışının kaynağının yine Batı kültürü olduğu söylenebilir. Öncesinde çağdaş dünyada kesin çizgilerle belirlenmiş olan halk ve asker-din adamı-yönetici sınıfları arasındaki ayrışmanın kapanma eğilimi göstermesi, uygarlaşma yolundaki dikkat çekici adımlardan biri olarak kabul edilir. Bu önemli kırılma sonrasında bilimden sanayiye; edebiyattan ticarete dek hemen her alanda hatırı sayılır bir ilerleme söz konusu olmuştur. Avrupa’da sınıflar arası ayrışmanın kalkmasında aydınların halka yönelmesi, sanat ve edebiyatta daha geniş kitlelerin söz konusu edilmesinin payı vardır. Bu durum temelde “insan” ve “tabiat” odaklı düşünmenin sonuçları olarak görülebilir. Bu düşüncenin sonucu olarak insandan halka ve halk yaşantısına yöneliş, bakışların yaşanılan hayata odaklanmasına neden olmuştur. Bu anlayışı çoğunlukla eğitim amacıyla gittiği Avrupa’da fark eden Osmanlı entelektüeli de memlekete dönüşte aynı noktadan çalışmalar yapma gereği duymuş, yenileşme hamlelerini adeta bu noktadan başlatmıştır. Tanzimat sanatçılarının Avrupai tarzda yeni bir edebiyat kurma işine Divan şiiriyle hesaplaşarak başlamalarını da bununla izah etmek yerinde olur.¹ “Divan edebiyatını münakaşa, bu edebiyatın on sekizinci asrın ilk yarısındaki güçlü temsilcisi Nedim’le başlayan, İzzet Molla, Enderunlu Vâsıf ve Âkif Paşa’da izleri görülen yeni ve farklı bir şiir meydana getirme düşüncesi, Tanzimat’tan sonra ilk kez Şinasi’nin ‘denemeleri’ ile gündeme gelir” (Erbay 1997: 6).

Divan edebiyatının Tanzimat sanatçılarınca en çok eleştirildiği nokta da şiirin muhtevası ile ilgilidir. “Muhteva yönünden Divan şiirinin tenkid edilmesine birçok sebep vardı. Bunların başında; cemiyete ait meselelere yer vermemesi, bir fayda temin etmemesi, kendisine vücut veren milletin benliğine yabancı olması, hayâl ve mübalağalarla gerçek dışı dünyaların anlatılması, sürekli aynı konu etrafında dönüp durması vesaire gibi problemler geliyordu” (Erbay 1997: 6).

Bir yandan kaynağını hayatın içinden alan Avrupai anlayış; diğer taraftan geçmişi Kuran, peygamber kıssaları, İslam tarihi, mitoloji, Arap ve İran kültürüne dayanan birikim arasında kalan 19. yüzyıl Türk düşünce dünyası, kendini bir çıkmazın içinde bulur. Devletin Tanzimat’la kesin şekliyle kabullendiği Batılı anlayış yolundan taviz vermeden ilerlemesiyle yeni aydınların Avrupaî felsefeleri söz konusu etmeleri eş zamanlı olarak ilerler. Ülkedeki edebiyat, siyaset gibi pek çok alanda görülen sıkışma sonucunda ortaya çıkan arayışlar, çoğunlukla İttihat ve Terakki Cemiyeti çatısı altında olmaktadır.

“Millî Edebiyatçılar, Türk toplumuna yeni bir şekil vermek üzere harekete geçerler. Meşrutiyet Tenkidinde Batıdan Giren Terimler 375 Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 4 /1-I Winter 2009 Devleti kurtarmak ve toplumun ilerlemesini sağlamak için, Türk milletine yeni bir hayat tarzı yaratmaya çalışırlar. Bu suretle her şey, edebiyat kavramının etrafında doğar ve şekillenir. Yeni hayat, yeni edebiyat, halk için edebiyat, halka doğru edebiyat, millî edebiyat, millî olmayan edebiyat gibi pek çok kavram ortaya atılır ve tartışılır. Batıdan alınan kavram ve terimlere yeni karşılıklar bulunur. Böylece yeni ve modern bir cemiyet kurulmaya çalışılır. Hareketin felsefi ve sosyolojik boyutu, Ziya Gökalp tarafından şekillendirilmiştir”(Ercilasun Winter 2009: 374-375)

Yeni Hayat

Tanzimat döneminde, Şinasi’nin önderliğini yaptığı halka yönelme, şiirde ve nesirde halka hitap etme ya da hedef kitle olarak bu unsuru düşünme eğilimini² genel olarak “halka yönelme”

¹ Konuyla ilgili ayrıntılı bir çalışma için bk. Erdoğan Erbay (1997), Eskiler ve Yeniler, Tanzimat ve Servet-i Fünûn Neslinin Divan Edebiyatına Bakışı, Akademik Araştırmalar, Erzurum.

² Şinasi’nin yeni nesir dilini ortaya çıkarması ve gazetecilik üslubunu kültür hayatına sokması en çok önemsenmesi gereken konular arasındadır. Öte yandan Şinasi’nin şiirlerinde de halka yöneliş hamlesi olduğu görülür. Bu anlamda “Gören saçın arasından yüzün parlıtısını / Sanır ki kare bulutun içinde gün doğmuş / Yanında kan ile yaş içre kaldığım görüp el / Demez

şeklinde adlandırmak mümkündür. Bunun adı, değişik zamanlarda değişik şekillerde ifade edilse de Ziya Gökalp'e gelindiğinde belli bir olgunluğa erişerek "Halka Doğru" şeklinde ortaya çıkmıştır. Halka doğru gitmenin önemli bir aşamasını oluşturan II. Meşrutiyet'i ülke gündemine taşıyan İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin içinde Ziya Gökalp'in önemli bir yeri vardır. Önceden Diyarbakır'da yenilikçi fikirlerini neşreden Ziya Gökalp, İttihat ve Terakki'nin merkezi Selanik'e gelerek cemiyet ve üyelerinin bilimsel bir görüşle hareket etmelerine katkı sağlamıştır:

"Ziya Gökalp, İttihat ve Terakki'nin ideolojisini yapmaya ve yaymaya başlamıştı. İttihat ve Terakki, Büyük Fransız ihtilâlinin hürriyet, eşitlik, adalet ilkeleri ile ortaya çıkmıştı. Fakat bunları hayata nasıl geçireceği, memleket idaresini nasıl yürüteceği hakkında açık bir fikir sahibi değildi. İmparatorluğun artık devrini bitirdiğini ve Osmanlı İmparatorluğu'nu oluşturan öteki milletlerin bağımsızlık savaşı içinde bulduklarını göremiyordu. İttihat ve Terakki'nin ideolojisine bilimsel yoldan ilk biçim vermeye çalışan Ziya Gökalp olmuştur" (Sertel 2000: 33.)

II. Meşrutiyet'in ilanı, ülke genelinde büyük bir coşkuyla karşılanırken hareketin mimarlarının çoğunlukla asker ve gazeteci gibi aksiyon adamları olması uygulamada kaosa neden olmuştur. Ayrıca Osmanlı aydınının İstibdat Devri İstanbul'unda özgürlükçü bir yaşantı kuramı üzerinde çalışmış olması da beklenemezdi. Bu yüzden "Kâbe-i Hürriyet" (Erişirgil 1984: 67) olarak adlandırılan Selanik şehri, söz konusu kuramın doğup şekilleneceği en uygun yer olur. Ziya Gökalp, farklı düşüncelerin kolayca yaşayabildiği bu şehirde, meşrutiyet inkılabını yeterli görmeyip daha çok gençlere ve yeni nesillere ışık olabilecek bir "nesil inşaası"na girişir. Bu anlamda "Cemiyet-i Mukaddese"nin "Merkez-i Umûmî Azası" (Erişirgil 1984: 67) olarak seçilen Ziya Gökalp, elindeki bu son derece önemli kıymeti, gençleri uyandırıp onları teşkilatlandırmak, okuma, yazma ve düşünmeye yönlendirmek, onlara iş bulmak için kullanmıştır. Cemiyetin önemli bir boşluğunu doldurmaya çalışan Ziya Gökalp'in etrafında önemli bir kitle oluşur. Böylece İstanbul'daki kültür ve sanat yaşantısına alternatif olabilecek çapta yeni bir hareket ortaya çıkmış olur. Bu, "Yeni Hayat" hareketi olarak adlandırılır.

Yeni Hayat anlayışının Selanik'te doğmasının önemli nedenleri vardır. Bunlardan birincisi, buranın Saray'ın etkisinden uzak, Avrupa'ya yakın olması dolayısıyla hareket özgürlüğüdür. Bunun yanında başta Yahudiler³ olmak üzere değişik fikir ve meşrepteki toplulukların zengin basın yayın faaliyetleri içinde yaşamaları şehrin entelektüel yapısına doğrudan etki etmiştir.

Selanik'te Yeni Felsefe ve Genç Kalemler

Ziya Gökalp, Osmanlı'daki halka yönelme anlayışının merkezi Selanik'te pek çok yeniliğin destekleyicisi olmuştur. Genç Kalemler dergisiyle birlikte Yeni Felsefe Mecmuası, yazılarıyla ülke kamuoyunun dikkatini çekmiştir. 15 Ağustos 1911'de birinci sayısı yayınlanan Yeni Felsefe Mecmuası⁴, Selanik'te doğan "Yeni Hayat" anlayışının müdafii görevini üstlenmiştir. Derginin

mi kim birini Su kızı suya boğmuş" gibi bazı şiirlerinin başına "Sâfi Türkçe"; "Arz-ı Muhabbet" adlı şiirinin altına "Birinci ve yedinci beyit safi Türkçedir" ibarelerini koymuş ve şiirlerinde nesirlerinde olduğu gibi halka yönelik bir dil kullanma gayreti gütmüştür. Bk. Şinasi (2005), Muntehabât-ı Eşârım - Şinasi Bütün Eserleri (Haz. İsmail Parlatur-Nurullah Çetin), Ekin, Ankara.

³ Selanik'teki Yahudi asıllı aydınların Osmanlı kültür birikimine önemli katkıları olmuştur. Bunlara bir örnek olarak babası gibi gazeteci olan 1879'dan sonra babasının Selanik'te Musevice yayınladığı La Apoka'da yazı yazan ve 23 Eylül 1898'de yine babasından devraldığı Fransızca Journal de Salonique'yi neşreden Davi Davud Levi'dir. Bk. Sezai Balcı (Mart Haziran 2015), "Sicil Defterlerine Göre Osmanlı Bürokrasisinde Selanikli Yahudiler" Yeni Türkiye, Y. 21, nr. 66, s. 1298-1308.

⁴ Milli Edebiyat cereyanının izlerinin görüldüğü Muhî-i Mesâi mecmuasının Müdür-i Mesulü Abdullah Feyzi'nin Selanik'ten ayrılma zaruretinden sonra dergiyi Nebizâde Ahmet Hamdi ve Mehmet Zekeriya'ya vermesinin ardından derginin adı ve içeriği yenilenir. Buna göre yeni adı Yeni Felsefe olan dergi, 17 sayılık yayın hayatı boyunca Avrupalı felsefe anlayışıyla özellikle gençlere "Yeni Hayat" adı verilen ve Selanik'te gün geçtikçe daha çok ilgi çeken anlayışı sayfalarına taşır. Kendisi de Selanikli olan Mehmet Zekeriya [SERTEL] de "Yeni Hayat" anlayışının önemli savunuculuğunu yapmış bir gazetecidir. Nebizâde Ahmet Hamdi ile birlikte "Yeni Hayat" felsefesi bağlamında bir de ortak

Tahrir Heyeti'nin "Muhterem Karilere" hitabıyla kaleme aldığı "Mesleğimiz ve Yeni Hayat"⁵ adlı yazıda söz konusu yeni anlayışın çerçevesi çizilmiştir. Buna göre "Yeni Hayat demek (yeni iktisat, yeni aile, yeni bedâ'at, yeni felsefe, yeni ahlak, yeni hukuk, yeni siyaset), demektir." (Tahrir Heyeti, 15 Ağustos 1911: 3) Kısaca Yeni Hayat, eski yaşayışı toptan değiştirerek her açıdan yeni bir bakış açısı kurmayı amaçlamıştır. Yazıda hemen herkesin yeni hayatı kurmada fikir birliği içerisinde olduğu, ancak pek çok kişinin bunun için Avrupa'yı aynen taklit ettiği, bunun da kısa bir süre sonra kültürel yok olma tehlikesini taşıdığı anlatılmaktadır. Bu yüzden de önerilen, taklide dayalı bir arayış değil, kendi içinden yükselip kendi değerleriyle büyüyen kendi gerçeklerine göre yeni bir yaşantı kurmaktır ki bu güç, Osmanlı yaşantısında bulunmaktadır. "(Yeni Hayat)'çılar kati bir program çizerek sa'yılarını tahdid etmek istemiyorlar. Çünkü hiçbir şeyin katiyetine kani değildirler. Kâinata kat'î ve mutlak hiçbir kıymet tanımıyorlar. Onlar Yeni Hayat'ta hükümler olmasa lazım gelen kıymetleri, tetebbu'ları ile tedkikleri ile meydana çıkaracaklar ve bu kıymetleri bizim ictimai heyetimizle telifi kabil bir şekle sokarak milliyetimizi Garbın esaretinden kurtarmağa çalışacaklardır [...]" (Tahrir Heyeti, 15 Ağustos 1911: 7). Haliyle Yeni Hayat anlayışının belli bir manifestosu ve sistemi bulunmamaktadır.

Yeni Felsefe mecmuasının ikinci değişikliği "Yeni Lisan"la ilgilidir. Dergi, "bu günden itibaren Yeni Lisan'ı tamamen kabul edecek ve intişar edecek makalelerini Yeni Lisan ile yazacaktır." (Tahrir Heyeti, 15 Ağustos 1911: 8) Yeni Hayat, içine "Yeni Lisan"ı da alarak hayatın tüm alanlarını kapsayan ve sonradan Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin Halkçılık ilkesini oluşturan bir anlayış halinde büyür.⁶

Ziya Gökalp, Selanik'te "Yeni Hayat" düşüncesini yaşamın hemen her alanına tatbik edip onu takip eden gençleri yetenekleri doğrultusunda çalışmalara teşvik eder. O "eski hayat tarzımızın iflas ettiğini görmüş, yeni bir toplumsal hayatımızın kurulması gerektiği sonucuna varmıştı. Ziya Gökalp kendisine meslek olarak bu yeni hayatın mühendisliğini seçti. Onun hayatının ve eserlerinin temel eksenini budur" (Filizok 2005: 50). Özellikle Selanik'teki pek çok genç, Ziya Gökalp'in etkisine girerek "Yeni Hayat" yolunda eserler vermeye başlar.⁷ Genç Kalemler dergisi, bu anlayıştakilerin en önde gelen mecrası olur. Buradaki sanatçılar eserlerinin başında sıklıkla "Dün"⁸, "Bu Gün"⁹, "Yeni lisan dan evvel"¹⁰, "Yeni lisanla"¹¹ ibarelerini kullanır. Ömer Seyfettin'in "Yeni Lisan" makalesini¹² imzasız olarak yayınlamasından sonra dergide konuya ilgi daha da artar. Bir sonraki sayıda yine

---

kitap yazmışlardır. Bk. Ahmet Hamdi – M. Zekeriyâ, (1911) Hayat ve Şebab, Rumeli Matbaası, Selanik. Kitaptaki başlıklar şu şekildedir: "Terbiye-i Şahsiye, Terbiye-i Hissiyet, Temâyülât, Terbiye-i Fikriye, Terbiye-i Bedeniye, S'ay-ı Faâliyet, Vakit ve Nakit, Terbiye-i Milliye, Vezâif-i Milliye, Hürriyet, Vatanperverlik, Kanûn-ı İtâ'at, Terbiye-i İctimâiye, Vezâif-i İctimâiye, Adalet, Muâvenet, Hayat-ı Tahsil, Arkadaşlar, Kitaplar."

⁵ Yazı, büyük benzerliklerle Ziya Gökalp (Demirtaş), (10 Ağustos Çarşamba), "Yeni Hayat ve Yeni Kıymetler" Genç Kalemler, C. 2, nr. 8, s. 138 - 141. de yayınlanmıştır.

⁶ Konuyla ilgili yazısında Celal Metin, "Yeni Hayat"ı bir ütopya olarak değerlendirmekte ve Türkiye'deki Cumhuriyet süreciyle ilişkilendirmektedir: "II Meşrutiyet boyunca birçok aydın tarafından ütopyik bir tasarım olarak dillendirilen "yeni hayat", Gökalp'in elinde ayakları yere basan Türkçü bir ideolojiye dönüşmüştür. Cumhuriyet bu ideolojiden gerekli ilhamları alarak kendi ütopyası olan çağdaş uygarlığa ulaşmaya ve milli devlet inşasına yönelmiştir." Bk. Celal Metin, (Eylül 2008), "II. Meşrutiyette Türkçü Ütopya: 'Yeni Hayat'", Modern Türklük Araştırmaları Dergisi, C. 5, S. 3, s. 88.

⁷ Yeni Hayat'ın yayınları hakkında bk. İ. Arda Odabaş, (Kış 2007), " 'Yeni Hayat Kitapları'ndan Millî Jimnastik ve Bilinmeyen Yazarı", Müteferrika, nr. 32, s. 195-217.

⁸ Bir örnek olarak bk. Hüseyin Suad, "Pervâ-yı Firkat", (Şiir), Genç Kalemler, nr. 14 (6), s. 168.

⁹ Bir örnek olarak bk. Celâl Sâhir, "Büyük ve Hakiki Aşka", (Şiir), Genç Kalemler, nr. 14 (6), s. 168.

¹⁰ Bir örnek olarak bk. Âkil Koyuncu, "Girit İçin", (Şiir), Genç Kalemler, c. 2, nr. 3, s. 48.

¹¹ İki örnek olarak bk. Ali Canip, "Baykuş", (Şiir), Genç Kalemler, c. 2, nr. 3, s. 49. / Ömer Seyfettin, "Aşk", (Şiir), Genç Kalemler, c. 2, nr. 4, s. 48.

¹² Ömer Seyfettin, (29 Mart 1327), "Yeni Lisan" Genç Kalemler, c. 2, nr. 1, s. 1-7. Ayrıca konuyla ilgili bk. Hakan Sazyek (Fall 2013), "Yeni Lisan Hareketinin 'Meşhur' Anketi ve Onun 'Meçhul' Kitapçığı Üzerine" Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 8/13, p. 365-383.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 12/30

imzasız olarak “Yeni Lisan” adlı bir yazıyı bu sefer Ali Canip ve Ziya Gökalp yazarlar¹³. Bundan sonra derginin hemen her yazısı söz konusu anlayışla oluşturulur. Dergi, İstanbul ve Anadolu’daki pek çok sanatçıya fikirlerini ifade edip yazı isteyen davet mektubu gönderir. Gelen yazıları da ilerleyen sayılarda yayınlarlar. Bu şekilde ülke çapında ses getiren bir anlayış ortaya çıkmış olur.¹⁴ Yeni Felsefe Mecmuası’ndaki konuyla doğrudan ilgili yazılar, açıklamalarıyla aşağıdaki gibidir:

Kâzım Nâmi, (15 Eylül Perşembe), “Yeni Hayat Etrafında” (Yeni hayat hk.), Yeni Felsefe Mecmuası, S. 3, s. 6-17.

M.T, (30 Ağustos), “Yeni Hayat Cereyanı”, (Yeni hayat fikrinin tanıtımı), Yeni Felsefe Mecmuası, S. 2, s. 1-7.

Tahrir Heyeti, (30 Mart Perşembe), “Yeni Hayat”, (Mefkûre ve ictimai vicdan hk.), Yeni Felsefe Mecmuası, S. 16, s. 1-6.

Tahrir Heyeti, (16 Kanuni Evvel Cuma), “Yeni Hayat”, (Yeni hayat âleminin izahı), Yeni Felsefe Mecmuası, S. 9, s. 6-13.

Tahrir Heyeti, (1 Teşrin-i Sani Salı), “Yeni Hayat”, (Yeni hayat hk.), Yeni Felsefe Mecmuası, S. 6, s. 1-6.

Tahrir Heyeti, , (15 Teşrin-i Sani Salı) “Yeni Hayat”, (Yeni hayat hk.), Yeni Felsefe Mecmuası, S. 7, s. 3-9.

Tahrir Heyeti, (1 Kanuni Evvel Perşembe), “Yeni Hayat”, (Yeni hayat hk.), Yeni Felsefe Mecmuası, S. 8, s. 1-6.

Tahrir Heyeti, (16 Şubat Cuma), “Yeni Hayat”, (Yeni hayat hk.), Yeni Felsefe Mecmuası, S. 13, s. 1-7.

Tahrir Heyeti, , (30 Kanuni Evvel Cuma) “Yeni Hayat”, (Yeni hayatın esasları hk.), Yeni Felsefe Mecmuası, S. 10, s. 6-11.

Tahrir Heyeti, (16 Kanuni Sani Pazartesi), “Yeni Hayat”, (Yeni hayatın esasları hk.), Yeni Felsefe Mecmuası, S. 11, s. 1-6.

Tahrir Heyeti, (1 Şubat Çarşamba), “Yeni Hayat”, (Yeni hayatın esasları hk.), Yeni Felsefe Mecmuası, S. 12, s. 1-10.

Tahrir Heyeti, (15 Mart Cuma), “Yeni Hayat”, (Yeni hayatın iktisadiyat ile olan ilişkisi hk.), Yeni Felsefe Mecmuası, S. 15, s. 1-6.

Tahrir Heyeti, “Yeni Hayat”, (Yeni hayatın Türk Yurdu ile olan ilişkisi hk.), Yeni Felsefe Mecmuası, S.17, s. 1-5.

Y.F, (15 Mart Cuma), “Yeni Hayat Karşısında Türk Kadınları”, (Yeni hayatta kadınların yeri hk.), Yeni Felsefe Mecmuası, S. 15, s. 21-28.

Ziya Gökalp ve Yeni Hayat

Ziya Gökalp’le felsefe ve sanat konusunda; Ali Canip, Mehmet Zekeriya, Nebizâde Ahmet Hamdi gibi aydınlarla basın alanında; Ömer Seyfettin’le öykü alanında ilerleyen anlayışta şiirin

¹³ Ali Canip – Ziya Gökalp, (2014), “Yeni Lisan” Genç Kalemler (tıpkıbasım- haz. İsmail Parlatur – Nurullah Çetin), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, s 105-109.

¹⁴ Yeni Hayat düşüncesinin Anadolu’daki tezahürlerinden biri olarak İzmir’de çıkan “Gençlik” dergisi hakkında bk. İ. Arda Odabaş, (Yaz 2007), “Yeni Hayat / Yeni Lisan Hareketinin İzmir Sözcüsü: Gençlik Dergisi”, Mütferrika, nr. 31, s. 71-93.

önemli bir yeri vardır. Bu anlamda Ziya Gökalp, “Yeni Lisan”la şiirler yazıp yeni bir şiir iklimi vücuda getirmek ister. Yazacağı şiirler, İstanbul’daki Servet-i Fünûn dergisinde ortaya çıkmakta olan Fecr-i Âti mensuplarının da yolunu kesip onları da bu felsefeye yönlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu anlamda Ziya Gökalp aynı adlı şiir kitabını yayınlar.

Ziya Gökalp’in içinde “Din”, “Dinle İlim”, “Vatan”, “Millet”, “Ahlak”, “Vazife”, “Vefa”, “Köy”, “Lisan”, “Kadın”, “Ev Kadını”, “Seciye”, “Medeniyet”, “Deha”, “Kavim”, “San’at”, “İslam İttihadi”, “Halife ve Müftü”, “Meslek Kadını”, “Aile”, “Devlet”, “Bütçe Birliği”, “Vakıf”, “Dârülfünun”, “Külliyeye”, “Asker ile Şair”, “Çocuk Duaları”, “İlahiler”, “Tal’at Paşa”, “Enver Paşa”, “Ömer Naci”, “Mustafa Necib” (Ziya Gökalp 1976) gibi şiirlerinin olduğu kitabın adı “Yeni Hayat”tır. Bu şiirlerinde şairin, din, vatan, millet, ahlak, aile, askerlik, şiir vb. gibi hayatın tamamını kapsayan kuramsal görüşleri yer almaktadır. Ömer Seyfettin’in “Yeni Hayat I Mürteciler Karşısında Din” adlı yazısında “*Ecnebi kitaplarından alınan malûmatlarıyla, şahsî birsamlarıyla düşünenler değil; milletinin samimî duygularına aşına olanlar bu kitabı ruhlarına hiç yabancı bulmazlar*” (Ömer Seyfettin 2016: 534) dediği kitap, benzer tarzda kaleme alınacak pek çok esere de kaynaklık etmiştir.

Böylece Milli Edebiyat cereyanı ve “Halka Doğru” anlayışının bir aşaması daha gerçekleşmiş olur. Türkçülüğün Esasları’nın da önemli başlıklarından biri olan “Halka Doğru” kavramını Ziya Gökalp, şu ifadelerle açıklar:

“Türkçülüğün ilk esaslarından biri de şu halka doğru umdesidir. Vaktiyle, bu umdeyi tatbik etmek üzere, İstanbul’da halka doğru unvanlı bir mecmua çıkarıyorduk. Sonraları, İzmir’de de aynı isimde bir mecmua neşr olundu. Halka doğru gitmek ne demektir? Halka doğru gidecek olanlar kimlerdir. Bir milletin münevverlerine, mütefekkirlerine o memleketin güzideleri adı verilir. Güzideler yüksek bir tahsil ve terbiye görmüş olmakla halktan ayrılmış olanlardır. İşte halka doğru gitmesi lâzım gelenler bunlardır.” (Ziya Gökalp 1978: 40)

Ziya Gökalp, Türk edebiyatının bir yandan halka giderken diğer yandan Garba gitmesi düşüncesini öne sürer. Ancak o, bir sosyolojik tespit olarak Avrupa’ya yönelişte dikkatli olunması gerektiğini söyleyerek asıl merkezin halk olduğunu düşünür. Avrupa’ya kendi değerlerini daha iyi öğrenmek için bakan aydınlar, belli bir disiplin öğrendikten sonra kendi halkına gidip onlardaki değerler üzerine çalışmalar yapacaklardır. “Seçkinler neye sahiptir? Halkta ne vardır? Seçkinlerde uygarlık vardır. Halkta kültür vardır. Öyleyse seçkinlerin halka doğru gitmesi şu iki amaç için olabilir: 1 Halktan kültürel bir eğitim almak için, halka doğru gitmek; 2. Halka uygarlık götürmek için, halka doğru gitmek” (Ziya Gökalp 1978: 40). Bu anlamda Ziya Gökalp, özgün bir felsefi fikir olan “Yeni Hayat” anlayışını gündeme getirir. Onun Türk milletinin geleceğine sunduğu “Yeni Hayat”ın bir kitapta tecessüm ettirilmiş olması, Ziya Gökalp’in teorisyenliğinin kanıtlarından biridir. Bu kitabındaki “Deha” adlı şiirinin son iki dördlüğü şu şekildedir:

“Okumuşlar! Bırakınız gururu
Millî harsı öğreniniz milletten...
O vicdandır, sizse onun şuuru
Köksüz şuur uzak değil cinnetten...

Doğru sanat doğru ahlak doğru din
Hep ondadır halk içine dalmız;
Dâhi gibi her hatadan pâk, emin

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 12/30

Olmak için feyzi ondan alınız!” (Ziya Gökalp 1976: 23)

Ziya Gökalp’in “Yeni Hayat” felsefesindeki şiir anlayışını gösteren poetik şiiri “San’at” adını taşır. 11’li hece ölçüsüyle yazılan şiirde, eski şiirin yanında Batı tarzının da kabul görmediği anlaşılmaktadır:

“Diyor ki: ‘siz parnas biz ortaç eri,

Bizden olan her fert görür ileri

İğreti sanattan, millî hüneri

İstemez yabancı eserlerden baş!” (Ziya Gökalp 1976: 25)

Yeni bir sisteme gereksinim duyan Osmanlı aydınlarının bazılarının halk yaşayışına, kültürüne, sanat ve en çok da tarihine yönelme anlamına gelen “Halka Doğru” eğiliminde olduğunu söylemek gerekir. Bu durum, Türkiye Cumhuriyeti devletine önemli bir kaynak olacaktır. Ziya Gökalp’in doğrudan Anadolu’ya yöneldiğini söylemek zordur ancak “Halka Doğru” fikrinin çoğunlukla Anadolu’da bulunan asli unsura işaret ettiğini düşünmek gerekir. Ziya Gökalp için hayali coğrafya, Anadolu ile sınırlandırılmayacak kadar büyük olmakla birlikte söz konusu büyük uygarlığın merkezi Anadolu gibi görünmektedir. Turan şiirindeki şu dizeler, merkezi Anadolu olan uygarlığın coğrafyasına işaret etmektedir.

“Vatan, ne Türkiye’dir Türklere ne Türkistan;

Vatan büyük ve müebbet bir ülkedir: Turan...” (Ziya Gökalp 1976: 5)

Türklüğün olabildiğince uzak geçmişini hatırlayarak milletin zor günlerine alternatif bir reçete sunan Ziya Gökalp, Kızılelma adlı şiirinde, coğrafya arayışının adresini başka bir şekilde ifade etmektedir:

“Mademki ne Hind’de, ne Çin’de imiş

Türklerin ruhunun içinde imiş” (Ziya Gökalp 1976: 21)

Ziya Gökalp’in kapsamlı bir şekilde öne sürdüğü fikirler doğrultusunda başta kendisi ve yakın arkadaşları eserler vücuda getirmiş ve bu felsefe kısa sürede geniş bir yayılma alanı bulmuştur. Bununla birlikte aydınların alışık olmadığı bu anlayışın aleyhinde olanlar ya da onu eleştirenler de vardır. Bunlara bir örnek olarak Reşit Galib’i göstermek mümkündür. “Ziya Bey’in Yeni Hayat’ı Hakkında” adlı uzun makalesinde Reşit Galib, Ziya Gökalp’in “Yeni Hayat” kitabındaki şiirlerinden hareketle kurulmakta olan anlayışı eleştirmektedir.

“Hakikaten Ziya Bey burada da İstanbul konuşmasında yaşamayan, lügate bakmadan anlaşılamayacak olan kelimelerin kullanılmamasını tavsiye eylediği halde kendisi biraz aşağıda ‘Sanat’ serlevhali manzumede bütün İstanbul’un Çağatay Lügatini alt üst etmeden anlayamayacağı bir sürü kelimeleri coşkun ve hoşnut bir kalemle sıralayıp geçiyor. Mesela:

‘Biz dilmaç değiliz, yalvacız yalvaç’

Mısraını okurken insan kendisini manasını anlamadan vecd ve aşk ile gülbang çeken bir yeniçeri mevkiinde buluyor. Lügatler yardımıyla manasını anladığım bu mısra ile çok kimseleri Türkçe imtihanına çektim. Filvaki hepsinden aldığım ‘acayip, hiç duymamıştım’ dan garip cevaplarla behresizlikleri sabit oldu. Lakin aynı zamanda Ziya Bey’in de menus olmayan eski kelimelerin isti’al eylemesi hakkındaki içtimaiyete muhalif bir lisan kullandığı hükmünü kabul etmek zarureti yüz gösterdi” (Reşit Galib 7 Teşrin-i Sani 1334: 2).

Özellikle masallar¹⁵ ve destanlardan hareketle akıcı, sade bir dil kullanarak halka yönelen, nesirde Ömer Seyfettin’le zirveye ulaşan bu tarzın öncüsü Ziya Gökalp’in “Halka Doğru” anlayışını Anadolu’ya yönelik eğilimi olarak okumak da mümkündür. Ziya Gökalp’in Anadolu ya da her nerede ise halka yönelme anlayışını iki nedene bağlamak mümkündür. Birincisi, Osmanlı’daki çöküntüyü durdurabilecek bir reçete, ikincisi ise kaynağı Avrupa olan yeni dünyanın uygarlaşmadaki en önemli yol haritasına bilimsel yaklaşım. Selanik’te “Yeni Hayat” felsefesiyle belli bir düzeye ulaşan ve bir akım halini alan bu görüş, sonradan hem siyasette hem de edebiyat ve dil anlayışında Türkiye Cumhuriyeti’ne önemli bir kaynaklık teşkil edecektir.

Sonuç

Özellikle siyasette memleketi belli bir noktaya getiren İttihat ve Terakki Cemiyeti, önemli gördüğü köklü bir değişimi sağlamak için kültürel alanlarda büyük değişiklikler yapma amacını taşımıştır. Bu anlamda Batı kültürünü iyi hazmetmiş ancak yerli kültürden beslenmiş olan Ziya Gökalp’i Selanik’e davet ederek yeni fikrî yapının başına getirmiştir. Ziya Gökalp ve arkadaşlarının adına “Yeni Hayat” dedikleri ve hayatın hemen tüm alanlarını kapsayan oluşumlarında amaç, her şeyden önce halka yaklaşımdır. Bu fikre göre halktan alınacak ilhamla gelişmelerin önü açılacak ve memleket, Batı kültür ve medeniyeti yolunda ilerleyebilecektir. Bunun için öncelikle yeni bir dil anlayışı benimsenmiş ve bunun adına “Yeni Lisan” denmiştir. Bu lisanla başta kendileri eserler vermiş daha sonra özellikle İstanbul aydınlarına mektuplar yazılarak entelektüeller bu yola davet edilmiştir. Bu durum, Osmanlı’nın son zamanlarında önemli bir fikri zenginliğinin başlamasını da sağlamış olur. Yeni Hayat, dil birliğiyle önce aydınları bir araya getirip onların değerlerini kolayca halka yaymalarını amaç edinmiştir. İkinci hamle olarak belli bir düzeye çıkmış olan halkın değerlerini aydınlara, dolayısıyla devlete vermesi, çağdaş uygarlığa kolayca geçilmesini sağlayacaktır. Burada aydınların bütün birikimleriyle halktaki cevheri elde etmesi ve onu yine halk ve devlet için kullanması amaçlanmıştır. Böylece devletle halk arasındaki uyum da sağlanmış olacaktır. Başlangıçta “Osmanlıcılık” ya da “Türkçülük” anlayışlarına hizmet eden bu anlayış, yeni Türkiye Cumhuriyeti Devleti zamanında daha açık olarak kendini göstermiş ve “Halkçılık” ve “milliyetçilik” ilkelerine dönüşmüştür. Ayrıca yeni devletin 1920 ve 1930’larda karşısına çıkan Asya modeli kalkınma seçeneğinden vaz geçmesi de Ziya Gökalp’in “Yeni Hayat” felsefesinin sonucudur, denilebilir. Çünkü Ziya Gökalp, devlet-aydın-halk birleşmesinden hareket eden bir gelişmenin önünü açmak istemiş, Mustafa Kemal Atatürk de bunu uygulamaya çalışmıştır. Burada başka bir kültürün takipçisi olmaktan çok, cevheri kendinde arama anlayışı söz konusudur.

KAYNAKÇA

- Ahmet Hamdi – M. Zekeriya (Zekeriya Sertel) (1911), **Hayat ve Şebab**, Rumeli Matbaası: Selanik.
- Âkil Koyuncu (tarihsiz), “Girit İçin”, **Genç Kalemler**, c. 2, nr. 3, s. 48.
- Ali Canip – Ziya Gökalp (2014), “Yeni Lisan” **Genç Kalemler Dergisi** (tıpkıbasım- haz. İsmail Parlatur – Nurullah Çetin), Türk Dil Kurumu Yayınları: Ankara.
- Ali Canip “Baykuş”, **Genç Kalemler**, c. 2, nr. 3, s. 49.

¹⁵ “Gökalp masal türüyle yeni hayatı çocukluktan başlayarak bütün topluma benimsetmeyi hedeflemiştir. Çocuğa seslenirken özellikle masal türünden yararlanmış; manzum masallarla bu yeni hayatın fikir tarafını, mensur masallarla da bu fikirlerin nasıl uygulamaya geçirileceğini göstermeyi tercih etmiştir.” Bk. Alev Sınar Uğurlu (Winter 2009), “İdeolog Şair Ziya Gökalp’in Kaleminden Masallar”, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 4 /1-I, s. 1038.

- Balcı, Sezai (Mart Haziran 2015), “Sicil Defterlerine Göre Osmanlı Bürokrasisinde Selanikli Yahudiler” **Yeni Türkiye**, Y. 21, nr. 66, s. 1298-1308.
- Celâl Sâhir, “Büyük ve Hakiki Aşka” **Genç Kalemler**, nr. 14 (6), s. 168.
- Erbay, Erdoğan (1997), **Eskiler ve Yeniler**, Tanzimat ve Servet-i Fünûn Neslinin Divan Edebiyatına Bakışı, Akademik Araştırmalar: Erzurum.
- Ercilasun, Bilge (Winter 2009), “Meşrutiyet Tenkidinde Batı’dan Gelen Terimler” **Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic**, Volume 4 /1-I.
- Erişirgil, Mehmet Emin (1984), **Bir Fikir Adamının Romanı Ziya Gökalp**, Remzi Kitabevi: İstanbul.
- Filizok, Rıza (2005), **Ziya Gökalp**, Akçağ: Ankara.
- Hüseyin Suad “Pervâ-yı Firkat”, (Şiir), **Genç Kalemler**, nr. 14 (6), s. 168.
- Metin, Celal (Eylül 2008), “II. Meşrutiyette Türkçü Ütopya: ‘Yeni Hayat’”, **Modern Türklük Araştırmaları Dergisi**, C. 5, S. 3, s. 75-90.
- Odabaş, İ. Arda (Kış 2007), “‘Yeni Hayat Kitapları’ndan Millî Jimnastik ve Bilinmeyen Yazarı”, **Müteferrika**, nr. 32, s. 195-217.
- Odabaş, İ. Arda (Yaz 2007), “Yeni Hayat / Yeni Lisan Hareketinin İzmir Sözcüsü: Gençlik Dergisi”, **Müteferrika**, nr. 31, s. 71-93.
- Ömer Seyfettin (29 Mart 1327), “Yeni Lisan” **Genç Kalemler**, c. 2, nr. 1, s. 1-7.
- Ömer Seyfettin (2016), **Bütün Nesirleri**, (haz. Nazım Hikmet Polat), Türk Dil Kurumu Yayınları: Ankara.
- Ömer Seyfettin, “Aşk”, **Genç Kalemler**, c. 2, nr. 4, s. 48.
- Reşit Galib, (3 Teşrin-i Evvel 1334) / (7 Teşrin-i Sani 1334) “Ziya Bey’in Yeni Hayat’ı Hakkında” **Fağfur** S. 4, s. 2-7. / S. 5, s. 2-3.
- Sazyek, Hakan (Fall 2013), “Yeni Lisan Hareketinin ‘Meşhur’ Anketi ve Onun ‘Meçhul’ Kitapçığı Üzerine” **Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic** Volume 8/13, p. 365-383.
- Sertel, Zekeriya (2000), **Hatırladıklarım**, Remzi Kitabevi: İstanbul.
- Şinasi (2005), **Müntehabât-ı Eşârım - Şinasi Bütün Eserleri** (haz. İsmail Parlatır-Nurullah Çetin), Ekin: Ankara.
- Tahrir Heyeti (15 Ağustos 1911), “Mesleğimiz ve Yeni Hayat ” **Yeni Felsefe**, s. 1-10.
- Uğurlu, Alev Sınar (Winter 2009), “İdeolog Şair Ziya Gökalp’in Kaleminden Masallar”, **Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic**, Volume 4 /1-I.
- Ziya Gökalp (Demirtaş) (10 Ağustos Çarşamba), “Yeni Hayat ve Yeni Kıymetler” **Genç Kalemler**, C. 2, nr. 8, s. 138 - 141.
- Ziya Gökalp (1976), **Kızıl Elma** (Hazırlayan: Hikmet Tanyu), Kültür Bakanlığı: Ankara.

Ziya Gökalp (1976), **Yeni Hayat Doğru Yol**, (haz. Müjgân Cunbur) Kültür Bakanlığı: Ankara.

Ziya Gökalp (1978), **Türkçülüğün Esasları**, İnkılap ve Aka: İstanbul.